

Asia: VN/26268/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot pykälästä (luonnos laiksi vesihuoltolain muuttamisesta) ja säännöskohtaisista perusteluista (luku 7)

-

Huomiot muista hallituksen esityksen kohdista

-

Muut huomiot

LAUSUNTO VESIHUOLTOLAIN MUUTTAMISESTA

Kiitämme mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta ve-sihuotolain muutokseksi.

Osuuskuntien Keskusjärjestö Pellervo ry (jäljempänä Pellervo) on suomalaisen osuustoiminnan ja osuuskuntien yhteistyö- ja edunvalvontajärjestö. Pellervo edustaa laajasti suomalaista osuustoiminta-kenttää kaikilta toimialoilta. Suomalaisia vesiosuuskuntia Pellervossa edustaa Suomen Vesihuolto-osuuskunnat SVOSK ry.

Lausuntonamme esitämme kunnioittavasti seuraavaa:

1. Yleistä

Lausunnessamme haluamme nostaa esiin erityisesti osuuskuntanäkö-kulman kansalliseen vesihuoltoon. Pidämme erittäin myönteisenä sitä, että jäsenomisteisten vesiosuuskuntien keskeinen rooli kansallisen ve-sihuollon turvaajana erityisesti maaseudulla ja taajamien ulkopuolella on ensimmäistä kertaa myös lainsäädännön tasolla tunnustettu ja tunnistettu. Jopa niin merkittävällä tavalla, että jatkossa yksityisomisteisten vesihuoltolaitosten tulee olla osuuskuntamuotoisia.

Suomalaisen omistajuuden merkitys korostuu tässä vesihuoltolain muutoshankkeessa. On tiedostettu kriittisen infrastruktuurin yksityistämiseen liittyvät ongelmat ja se, että

käyttäjämisteinen osuuskun-
nan avulla ne voidaan välttää. Osuuskunnan toiminnan tarkoitus kun
ei ole voiton tuottaminen ulkopuolisille sijoittajille vaan palvelujen ja etujen tarjoaminen sen
jäsenomistajille. Osuuskuntaa ei voi myydä si-joittajille eikä sitä voi vallata.

Sen ohella, että vesihuollon yksityistä omistusta rajoitetaan osuuskun-
tamuotoiseen omistamiseen, pidämme keskeisen tärkeänä sitä, että myös kunnallisen vesihuolto-
omaisuuden omistajuus ja määräysvalta täytyy pitää kunnan määräysvallassa eikä sitä voi myydä yksityisille toimijoille.
Yhdymme Kouvolan Vesi Oy:n vaatimukseen siitä, että jul-kisomisteisen vesihuolto-omaisuuden
tulisi olla 100 prosenttisesti kun-
nan tai kuntien määräysvallassa.

Pääsääntöisesti hallituksen esitysluonnoksessa esitetyt muutokset ovat kannatettavia. Osuuskuntien
kannalta niihin liittyy kuitenkin ongelmia, joihin jatkovalmistelussa tulisi ottaa kantaa.

2. Liiketoiminnan myynti ja kunnan etuosto-oikeus

2.1. Liiketoiminnan kauppahinnan määrittelyperusteet avoimeksi

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan kunnilla olisi jatkossa etuosto-oikeus, jos toimivan
osuuskunnan liiketoimintaa tai vesihuolto-omaisuutta ollaan myymässä yksityiselle taholle. Lisäksi
vesihuoltolain muutosten voimaantulon jälkeen perustettujen osuuskuntien liiketoi-
minnan ainoana ostajana voisi olla vain kunta tai kunnallinen liikelai-
tos.

Sen sijaan siihen, miten osuuskunnan omaisuuden arvo tai kauppahinta määritellään, ei
esitysluonnoksessa ole otettu kantaa. Mielestämme tätä tulisi avata vähintäänkin hallituksen
esityksen perusteluis-
sa. Pahimmissa uhkakuvissa ostajana monopoliasemassa oleva kunta on
ostamassa liiketoimintaa selvästi alle sen käyvän arvon. Vaikka usein todellisuutta onkin se, että
kunta pikemminkin joutuu turvaa-
maan vesiosuuskunnan vesihuollon ostamalla sen liiketoiminnan,
on niitäkin tapauksia, että taloudellisesti menestyvän osuuskunnan toi-
mintaa uhkaa aktiivisten, osuuskunnan toimintaa ja hallintoa hoitavien jäsenten ikääntyminen myötä vaarantua ja kunnan olisi
luontevaa ot-
taa toiminta vastuulleen. Hinnan määrittely ei voi olla ainoan ostajan eli kunnan
vapaassa harkinnassa.

2.2. Vesiosuuskunnan yhdistämisen liittyviin vero-ongelmiin puu-tuttava lainsäädännöllä

Vesihuoltolain yhtenä tavoitteena on ollut alueellisen yhteistyön kehit-
tämisen ohella vesihuoltolaitosten rakennemuutosten edistäminen. Tämän tavoitteen yhtenä esteenä on ollut
vesiosuuskuntien liittymis-
maksujen palautuskelpoisuuteen sekä liittymismaksujen arvonlisäve-
roseuraamuksiin liittyvät ongelmat. Nämä aktualisoituvat erityisesti lii-
ketoimintakauppojen sekä sulautumisten yhteydessä ja todennäköi-
sesti tulevat myös jatkossa olemaan merkittävä este
sinällään järkevil-
le yhdistymisille.

Ongelma liittyy Korkeimman hallinto-oikeuden 2004:14 (11.2.2004) rat-
kaisuun, jonka perusteella liittymismaksun katsottiin olevan palautus-
kelpoisina arvonlisäverottomia. Tämä on johtanut käytäntöön, joka on vääristänyt vesiosuuskuntien taseet ja myös osaltaan ollut heikentä-
mässä vesiosuuskuntien taloutta. Vesihuoltolain muutoksen yhteydes-
sä pitäisikin muuttaa myös verolainsäädäntöä siltä osin, että myös ve-
rolainsäädännössä otettaisiin huomioon vesiosuuskunnan voittoa ta-
voittelevista yhtiöistä poikkeava tarkoitus, vesihuollon tarjoaminen sen omistaville
jäsenille.

3. Vesihuoltolain muutokset lisäävät vesiosuuskuntien osaamisvaatimuksia, hallinnollista taakkaa ja kustannuksia

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos tuo vesihuoltolain velvoitteiden piiriin hallituksen esitysluonnoksen mukaan noin 230 osuuskuntaa. Uudet velvoitteet kuten omaisuudenhallintasuunnitelman laatiminen, varautumissuunnitelman sisältövaatimukset ja lisääntyvät osamisaatimukset sekä mahdolliset uudet investointitarpeet tulevat lisäämään vesiosuuskuntien sääntelytaakkaa ja aiheuttavat niille merkittäviä kustannuksia.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan myös osuuskuntamuotoisen toiminnan tulee vastata lainsäädännön vaatimuksia eikä pelkkä talokototyö välttämättä ole riittävää. Tosiasiassa kuitenkin erityisesti pienien vesiosuuskuntien hallinnon ja sen toiminnan jatkuvuus on edelleen vahvasti ikääntyvän talkootyövoiman varassa.

Etenkin pienemmillä vesiosuuskunnilla, joiden henkilöstöresurssit ovat rajallisia, tarve ulkopuolisten palveluiden ja erityisosaamisen käytölle tulee lisääntymään. Kannamme syvästi huolta siitä, kuinka nämä pienet osuuskuntamuotoiset vesihuoltolaitokset tulevat selviämään kaikin tavoin niistä vesihuoltolain mukanaan tuomista uusista vaatimuksista. Näille tulisi kohdentaa erilaisia esimerkiksi hankerahoituksella järjestettäviä koulutuksia ja neuvontapalveluita. Yhtenä esimerkkinä vesiosuuskuntien hallinnolle ja muille toimijoille suunnattava ”vesihuoltoajokortti”, jonka osa-alueina olisi talous, hallinto ja vesihuoltolain-säädännön mukanaan tuomat vaatimukset vesihuoltoon.

Myös itsenäisenä toimivien, elinkelpoisten vesiosuuskuntien rahoitusmahdollisuudet tulee turvata esimerkiksi selkiyttämällä ohjeita kuntien takausten käytöstä vesiosuuskuntien rahoituksessa.

4. Muuta huomioon otettavaa

4.1. Lakiehdotuksella turvataan vesihuolto nykyistä paremmin myös ongelmatilanteissa

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan ehdotus varmistaa sen, etteivät yksityisen toimijan toiminnan haasteet, kuten konkurssi, vaaranna palvelun tuottamista. Pidämme erittäin tärkeänä lakiehdotukseen liitettyä 9b §:ää kunnan velvollisuudesta turvata alueen vesihuolto, jos se jostain syystä vaarantuu. Suomessa on nykyisellään lukuisia esimerkkejä tilanteista, joissa vesiosuuskunta on joutunut taloudellisiin vaikeuksiin, mikä on aiheuttanut jäsenten keskuudessa epävarmuutta siitä, vaarantuu vesihuolto. Nyt ehdotettu 9b § mielestämme korostaa ja selkiyttää kunnan vastuuta vesihuollon turvaamisessa.

Pidämme erittäin tärkeänä hallituksen esitysluonnokseen kirjattua kunnan velvollisuutta varmistaa vesihuollon saatavuus myös niissä tilanteissa, joissa toiminta-alue supistetaan tai se rauetetaan kokonaan vesihuoltoon. Sääntelymuutokset eivät siten johda tilanteeseen, jossa asukas, joka on aikaisemmin ollut keskitetyn vesihuollon piirissä, jäisi toiminta-alueen rauettamisen tai supistamisen myötä täysin vaille vesihuoltoon.

4.2. Yhteistyö vesihuollossa korostuu

Pidämme tärkeänä myös sitä, että lakiehdotuksen tasolle on nostettu kunnan ja sen alueella toimivien vesihuoltolaitosten yhteistyön merkitys vesihuoltoon liittyvissä asioissa. Tämä näkyy mm. 5a §:ssä, jonka mukaan kunnan vesihuoltoon kehitetään yhteistyössä alueen vesihuoltolaitosten kanssa.

4.3. Liittymisvelvollisuus mahdollistaa vesiosuuskuntien pitkäjänteisen suunnittelun

Lopuksi haluamme nostaa esiin esitysluonnoksessa positiivisena sen, että jatkossa vahvistetulla toimialueella olevilla kiinteistöillä ei pääsääntöisesti enää mahdollisuutta vapautua velvollisuudesta

liittyä ve-sihuoltolaitokseen. Voimassa olevan lain mukainen mahdollisuus va-pautua liittymisvelvollisuudesta on aiheuttanut vesiosuuskunnille sen, että osa alueen potentiaalisista liittyjistä on hakenut vapautusta liittymisvelvollisuudesta, minkä seurauksena osuuskunta on voinut joutua taloudellisiin vaikeuksiin. Kuten hallituksen esitysluonnoksessakin on todettu, jatkossa toiminnan pitkäjänteinen suunnittelu ja taloudellisuus paranevat merkittävästi, kun maksavien asiakkaiden määrää voidaan varmuudella arvioida. Ei siis pakkojäsenyyttä osuuskunnassa, mutta lähtökohtaisesti velvollisuus liittyä verkostoon, jos osuuskunta on vesi-huoltolaitos tai sille on vahvistettu toiminta-alue.

Helsingissä 25.9.2024

OSUUSKUNTIEN KESKUSJÄRJESTÖ PELLERVO RY

Ekonoja Anne
Osuuskuntien Keskusjärjestö Pellervo ry